

КАЗКОТЕРАПІЯ ЯК МЕТОД ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ НА ОСОБИСТІТЬ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

УДК: 159.922, 398.21

Грига Марина Сергіївна,
магістр психології

Актуальність. Діти чутливі до впливів навколишніх умов життя, вразливі і емоційно чуйні. Вони сприймають, насамперед, ті об'єкти або властивості предметів, які викликають безпосередній емоційний відгук, емоційне відношення, наочне, яскраве, живе сприймається найкраще. Саме тому такий метод як казкотерапія вважається одним із найкращих у роботі з дітьми.

Вивчення проблеми застосування казкотерапії для формування особистісних якостей, загальнолюдських цінностей актуально в наш час, оскільки казка як активне навіювання у своїх символах містить зашифровані найважливіші психологічні характеристики, моделі поведінки, соціальні переконання і тим сприяє становленню особистості. Також, існують глибокі зв'язки казки та життєвого сценарію людини.

Улюблена казка може вплинути на життєвий шлях, навіть якщо свідомий такий зв'язок і не простежується. Казкотерапія може змінити негативний сценарій, допомогти подолати особистісні проблеми та сформувати позитивний життєвий сценарій.

Аналіз попередніх досліджень: Джерелами концепції казкотерапії стали роботи Л. Виготського, Д. Ельконіна, дослідження та досвід Б. Беттельхейма, Е. Берна, О.Захарова, позитивна терапія притчами та історіями Н.Пезешкяна, дослідження дитячої субкультури М. Осоріної, ідеї Е.Романової, психотерапевтичні казки та ідеї А. Гнездилова. Значна кількість відомих науковців присвячена впливу казкотерапії на дітей, серед яких Ш. Амонашвілі, Г. Іващенко, В. Кондрашин, Л. Обухова, Л. Одинченко, М. Плоткін, О. Чебикіна, М. Щибрик.

Одним із перших в українській педагогічній науці роботу із застосуванням казкових мотивів та образів запровадив В.Сухомлинський, який приділяв значну увагу використанню казки у роботі з дітьми: «Я не уявляю навчання у школі не тільки без слухання, але і без створення казки».

Метою статті полягає у виявленні психологічного впливу казкотерапії у формуванні особистості з молодшими школярами.

Виклад основного матеріалу. У дитячі роки казка тісно пов'язана з ігровою діяльністю дитини. Пізнавальна сфера розвивається у результаті ігрової діяльності у дитячому віці. Тут присутні фантазія, уява, вираження почуттів. По мірі того, як світ фантазії зростає і розширює свої кордони, виражається Я-особистісне. Казковий світ довго існує для дітей у їх фантазіях. Але з часом, з дорослішанням цей світ все більше втрачає свою чарівність і значущість. Натомість залишається лише міфічні образи, які впливають на становлення особистості .

Велике значення казка має в період раннього дитинства. Саме в цей період діти захоплено вірять в казкові сюжети, які переносять в реальне життя. Казка для дитини – це не просто вигадка, фантазія, це особлива реальність світу почуттів. Казка розсуває рамки звичайного життя. Тільки через казкову форму діти можуть зрозуміти такі складні явища і почуття, як життя і смерть, любов і ненависть, гнів і співчуття, зрада і підступність.

Порівняно нещодавно в психології виділився як окремий метод під назвою казкотерапія – або лікування казкою. Суть цього методу у створенні особливої казкової атмосфери, яка робить мрії дитини дійсністю, дозволяє дитині вступити у боротьбу зі своїми страхами, комплексами. У процесі казкотерапії людина навчається сприймати себе такою, якою вона є, усвідомлювати себе й інших людей, як неповторну індивідуальність. У кожної людини є потреба у самовираженні, яка здебільшого, залишається незадоволеною, що породжує внутрішній конфлікт (Зинкевич – Евстигнеева, Т.Д., 2020).

В основі психологічної проблеми часто лежить її неусвідомленість. Людина зупиняється перед тим, що її лякає, повертаючись багато разів до того самого, доходячи до найстрашнішого. Це може бути залишком психологічної травми, коли індивід знову і знову повертається до її початку, доходить майже до кульмінації – і тут зупиняється, витісняє у несвідоме травматичний матеріал.

Казки мають вагоме значення у вихованні та розвитку дітей, виконуючи різні функції, серед яких:

- діагностична (відіграє важливу роль на первинному етапі казкотерапії, дозволяє визначити стан дитини і основну мету для подальшої роботи);
- прогностична (завдяки цій функції відкриваються особливості поведінки дитини, бачення нею навколишнього світу, стратегії своєї подальшої поведінки);

- виховна (допомагає за допомогою простих сюжетів і яскравих, барвистих образів навчити дитину простих істин, виховати в ній якості та властивості особистості, що потрібні їй в певний момент для розв'язання ситуації, що склалася, і знадобляться в подальшому житті);

- коригувальна(полягає в заміні «небажаної» поведінки на необхідну) (Карпов, А.В., 2008)

Важливою рисою казки є і те, що в ході її розповіді відбувається трансформація. Хтось маленький і слабкий на початку в кінці перетворюється на сильного, значущого і багато в чому самодостатнього. Описуються історії про подорож героя, про нових помічників, про смерть і воскресіння, про перемогу і воз'єднання. У результаті розширюється галузь свідомого, що вже само по собі дає цілющий ефект.

На думку Н. Пезешкіана, казки виконують у психокорекції наступні функції

1. Функція дзеркала. Зміст казки стає тим дзеркалом, яке відображає внутрішній світ людини, полегшуючи тим самим ідентифікацію з ним.

2. Функція моделі. Казки відображають різні конфліктні ситуації і пропонують можливі способи їх вирішення або вказують на наслідки окремих спроб вирішення конфліктів. Таким чином, вони допомагають вчитися за допомогою моделі.

3. Функція опосередкування. Казка виступає в якості посередника між психологом і дитиною, знижуючи, тим самим, його опір.

4. Функція зберігання досвіду. Після закінчення психокорекційної роботи казки продовжують діяти у повсякденному житті людини.

5. Функція повернення на більш ранні етапи індивідуального розвитку. Казка допомагає людині повернутися до колишньої радісної безпосередності. Вона викликає подив і здивування, відкриваючи доступ в світ фантазії, образного мислення, безпосереднього і ніким не засуджуваного входження в роль, яку пропонує їм зміст. Казка сприяє пробудженню дитячих і творчих сил в самому психолога. Вона активізує його роботу на рівні інтуїції .

6. Функція альтернативної концепції. Казка звучить для дитини не в загальноприйнятому, задалегідь заданому сенсі, а пропонує йому альтернативну концепцію, яку дитина може або прийняти, або відкинути.

7. Функція зміни позиції. Казки несподівано викликають у дитини або дорослого нове переживання, в його свідомості відбувається зміна позиції.

Вчасно розказана казка для дитини означає стільки ж, скільки психологічна консультація для дорослого. Відмінність тільки в тому, що від дитини не вимагають вголос робити висновки і аналізувати, що з ним відбувається: робота йде на внутрішньому, підсвідомому рівні. У казкотерапії використовуються різноманітні жанри: притчі, байки, легенди, билини, саги, міфи, казки, анекдоти.

Як пише І. Вачков, головним засобом психологічного впливу в казкотерапії є метафора, як основа будь-якої казки. Саме точність підбраною метафори визначають ефективність казкотерапевтичних прийомів в роботі як з дітьми так і з дорослими (Зинкевич – Евстигнеева, Т. Д, 2007)

Часто пропонується дитині скласти казку самостійно. Твір казок дитиною і для дитини - основа казкотерапії. Через казку можна дізнатися про такі переживання дітей, які вони самі часто і не усвідомлюють, або соромляться обговорювати їх з дорослими. Через казку можна, наприклад, дізнатися про ставлення молодших школярів до батьків, до друзів або до вчителів.

Ще К. Г. Юнг говорив про те, що казки дають нам можливість вивчати порівняльну аномалію людської психіки. Вони відображають психічні утворення більш чітко, тому що включають значно менше культурного матеріалу, аніж міфи і легенди.

Висновки. Отже, в статті було розкрито роль казкотерапії у формуванні особистості молодшого школяра. Казкотерапія це метод психологічної корекції особистості дитини за допомогою читання, прослуховування спеціально підібраних казкових творів. Казка дозволяє дитині вступити в боротьбу зі своїми страхами, комплексами, а потім вийти з неї переможцем. Надаючи дитині впевненості і захищеності.

Перспективою подальших досліджень вбачається подальших досліджень казкотерапії у роботі з молодшими школярами.

Список використаної літератури:

1. Зинкевич – Евстигнеева Т. Д. (2007) Практикум по сказкотерапии./ Т.Д. Зинкевич – Евстигнеева// – СПб.:Речь,. – 310 с.
- 2.Карпов А.В. (2008) Мудрые зайцы, или Как разговаривать с детьми и сочинять для них сказки. – СПб.:Речь,.-160 с.
3. Скалига В. (2013) Казкове виховання : казкотерапія / В.Скалига // Освіта України.. –№ 26 . – С. 12